

Vedenpinnan nosto pohjapadolla, miten se tehdään kotijärvellä

Askeleet alusta loppuun

Johdanto

Vedenpinnan nosto pohjapadolla on tyypillinen järven tilan parantamiseen tähtäävä toimenpide. Vedenpinnan nostolla yleensä pyritään lisäämään vesisyvyyyttä erityisesti kesän kuivina aikoina, jolloin järven virkistyskäyttö on vilkkainta. Vedenpinnan noston tärkeimmiksi hyödyiksi luetaan yleensä rantojen käytön helpottuminen, umpeenkasvun hidastuminen, vesi- ja täten happimäärän kasvu sekä kuormituksen pientyminen matalilla alueilla kun pohjan pölyäminen aaltojen vaikutuksesta vähenee.

Vedenpinnan muuttaminen on tiukasti luvanvarainen toimenpide, jolle on aina haettava vesilain mukainen lupa. Tiukka sääntely johtuu lähinnä kahdesta seikasta: 1) vedenpinnan nosto on teknisesti helppo, nopea ja halpa toteuttaa pohjapadolla sekä 2) vedenpinnan nosto aiheuttaa helposti vakavaa haittaa laajoille maa-alueille ja alavilla paikoilla sijaitseville rakennuksille. Näiden seikkojen vuoksi tiukalla sääntelyllä pyritään turvaamaan kaikkien osapuolten oikeudet.

Seuraavassa kuvataan järven vedenpinnan tyypillisen nostohankkeen eteneminen vaiheittain vuonna 2011 voimaan tulleen [vesilain](#) vaatimusten mukaan. Toimenpiteiden alla oleva järjestys kuvaa myös hankkeen toimenpiteiden toteutusjärjestystä.

1) HANKEPÄÄTÖS

Vedenpinnan nostohankkeen käynnistäminen kotijärvellä vaatii aktiivista toimintaa. Hyvä lähtökohta hankkeen käynnistämiseksi on, että järven rantojen omistajilla ja vesialueen omistajilla (osakaskunnalla tai osakaskunnilla) on jokseenkin yhtäläinen tahto vedenpinnan muutokselle ja että hankkeelle löytyy aktiiviset vetäjät. Rahoituksen haun kannalta on helpointa, jos järvelle perustetaan rekisteröity yhdistys, joka pystyy hakemaan rahoitusta eri lähteistä. Myös osakaskunnat voivat hakea rahoitusta.

2) ESISELVITYKSET, TIEDON KERÄÄMINEN JA TAVOITTEEN ASETTAMINEN

Ennen varsinaisen suunnittelun aloittamista kannattaa tehdä esiselvityksiä. Esiselvitykset saattavat merkittävästi auttaa suunnitteluvaihetta, tarkentaa suunnittelun tavoitetta ja laskea kustannuksia. Tärkeimmät esiselvitykset ovat vedenkorkeushavaintojen kerääminen ja tavoitteellisen vedenkorkeuden määrittäminen. Myös erilaisia luontoselvityksiä on mahdollista tehdä tässä vaiheessa. Tarpeellisia luontoselvityksiä ovat yleensä vedenlaatu-, kasvillisuus-, linnusto- ja kalastus selvitykset. Selvityksissä kannattaa kiinnittää huomiota erityisesti uhanalaisiin tai suojeltaviin lajeihin, jotka voisivat olla hankkeen esteenä. Niin sanottujen tiukasti suojeltujen direktiivilajien osalta yleensä tärkeää on selvittää viitasammakon esiintyminen. Viitasammakko voidaan havainnoida vain huhti-toukokuussa. Myös suunnitteluvaiheessa voi tehdä luontoselvityksiä, mutta tällöin suunnitteluun on varattava aikaa noin yksi vuosi.

Vedenkorkeuden seuranta tulisi tehdä luotettavasti ja säännöllisesti. Luotettavasti seuranta tapahtuu kun isoon kiveen tai kallioon tehdään pysyvä kiintopiste (kolo, pultti), johon vedenkorkeutta verrataan. Myös mitta-asteikko voidaan asentaa vastaavaan paikkaan. Suunnitteluvaiheessa suunnittelija voi sitten mitata

kiintopisteen korkeuden merenpinnan tasossa, jos sitä ei tehdä aiemmin. Vedenkorkeutta olisi hyvä seurata vähintään yhden vuoden ajan noin kerran viikossa tai kahdessa sekä tulvahuippujen aikana päivittäin.

Tavoitteellisen vedenkorkeuden määrittäminen on hyvin tärkeää ja se on selkeintä tehdä kirjallisena kyselynä rantojen omistajille. Kyselyä varten kannattaa asentaa kunkin rantaan keppi, johon merkitään erilaisia mahdollisia vedenkorkeuksia. Kirjallisella kyselyllä kysytään tämän jälkeen mielipidettä sopivasta korkeudesta.

3) SUUNNITTELU

Esiselvitysten ja tavoitteiden määrittämisen jälkeen on varsinaisen suunnittelun aika. Suunnittelu on tehtävä asiantuntijan toimesta tai kuten asia on vesilaissa ilmaistu: ”hakemuksen laatijalla on oltava hankkeen laatu, laajuus ja vaikutukset huomioon ottaen riittävä asiantuntemus hakemuksen laatimiseksi.” Vedennostohankkeessa suunnittelijalla tulisi olla erityistä asiantuntemusta ainakin hydrologisten ja hydraulisten laskelmien laatimisesta, patosuunnittelusta ja luontovaikutusten arvioinnista.

Suunnittelu yleensä kilpailutetaan, jossa suunnittelijan valinta voidaan tehdä hinnan tai lisäksi myös kokemuksen perusteella. Kilpailutukseen saa yleensä apua ELY-keskuksen asiantuntijoilta.

a) SUUNNITELMAN TYYPPI

Suunnitelmatyyppi tulee olla niin sanottu hakemussuunnitelma, joka sisältää [vesilain](#) ja [asetuksen vesitalousasioista](#) vaatimat asiat. Vesilaissa ja vesitalousasetuksessa on määritetty varsin tarkat sisältövaatimukset vedenpinnan nostohankkeille. Tärkeimmät kohdat ovat riittävät piirustukset padoista ja uomista, tarkka tieto veden pinnan alle jäävistä alueista ja hyötyjen sekä haittojen määrittäminen kiinteistökohtaisesti. Hakemussuunnitelma on hyvin pitkälle jo itse lupahakemus.

Suunnitelma voidaan tehdä myös toteutussuunnitelma, jolloin suunnitelmaan sisällytetään tarkemmat tiedot itse rakentamisvaiheesta. On huomattava, että pelkkä toteutussuunnitelma on vaikutuksien arvioiden osalta suppeampi ja täten myös halvempi kuin hakemussuunnitelma. Toteutussuunnitelmalla ei pysty hakemaan vesilain mukaista lupaa ja siksi toteutussuunnitelma kannattaa tilata vain hakemussuunnitelmaa täydentävänä suunnitelmana.

b) RANTARAJOJEN TARKISTUS

Haittojen määrittämiseen kuuluu olennaisena osana tieto kiinteistön rajan sijainnista rannassa. Osa rannanomistaja on ehkä lunastanut mahdollisia vesijättöjä tai luonnollista rantaa on muuten muokattu. Kiinteistön rajaviiva saattaa olla myös täysin virheellinen tietokannoissa. Kiinteistön rajan selvittäminen on olennainen osa lupaprosessia, jossa hankkeen oikeudellisia edellytyksiä selvitetään erityisesti sen perusteella, miten paljon kunkin maanomistajan maata jää pysyvästi koko vuoden ajalle lasketun keskimääräisen vedenpinnan alapuolelle. Hankkeen takana täytyy olla tietty määrä siitä maa-alueesta, joka jää vedenpinnan alle.

Rantarajojen virallisen tarkistuksen pystyy tekemään vain Maanmittauslaitos (MML). Tarkistusta voi pyytää alueen kiinteistöjärjestelypäälliköltä. Tarkistuksen kustannukset tulisi periaatteessa korvata valtion (MML) varoista, koska kysymys on tietojärjestelmän epäselvyyksistä. Erityisiä varoja ei ole kuitenkaan näihin valtiolla budjetoitu (tieto kevät 2015), joten Maanmittauslaitoksella ei ole merkittävää halukkuutta tarkistuksen tekoon.

Rantarajojen tarkistuksen yhteydessä MML voi myös arvioida mahdollista tilusjärjestelyn tarvetta. Jos vettä nostetaan vähän, tilusjärjestelytarvetta ei yleensä synny vedennoston vaikutuksesta. Jos kiinteistöjen maata jää merkittävästi veden alle, niin tilusjärjestely saattaa tulla tehtäväksi. Tällöin tilusjärjestelyssä kiinteistöistä erotetaan maanmittausinsinöörin toimituksella ne maa-alueet, jotka jäävät veden alle ja alueet liitetään osakaskunnan alueeseen. Tilusjärjestelyn kustannukset ovat varsin suuret verrattuna tyyppillisen vedennostohankkeen muihin kustannuksiin.

c) SUUNNITTELUN SISÄLTÖ

Suunnittelija tekee tarvittavat maastotutkimukset, joista merkittävimmät ovat rantaviivan tarkka määrittäminen, vettymisvyöhykkeen määrittäminen ja patopaikat tutkimukset. Maastotutkimusten, hydrologisten tietojen ja järven ranta-asukkaiden tavoitteiden mukaan suunnittelija määrittää virtaus- ja vesitaselaskennalla vedenkorkeudet, jotka ovat mahdollisimman lähellä tavoitetta.

Suunnittelija laatii suunnitelmaselostuksen ja patopiirustukset. Lisäksi suunnittelija määrittää vedenpinnan nostosta aiheutuvat hyödyt, jotka yleensä ovat virkistyskäyttöhyötyä ja yleistä hyötyä. Suunnittelija määrittää myös vedenpinnan nostosta aiheutuvat haitat, joita ovat haitat rakennuksille, vettymishaitat pelloille ja metsille sekä vedenpinnan alle jäävän alueen määrän. Kaikki hyödyt ja haitat tulee lain mukaan määrittää kiinteistökohtaisesti. Suunnittelija laatii myös kustannusarvion, johon kuuluu varsinaiset rakennustyöt ja myös mahdollisesti maksettavat korvaukset haittoja kärsivien ja suostumustaan antamattomien kiinteistöjen omistajille.

4) PÄÄTÖS KUKA HAKEE VESILAIN MUKAISTA LUPAA

Suunnitelman valmistuttua tai sen aikana tulee tehdä päätös kuka lupaa hakee. Vesilain mukaan ([VL6:3](#)):

”Lupaa keskivedenkorkeuden alentamiseen tai nostamiseen voi hakea: 1) hankkeesta 2 §:ssä tarkoitettua yksityistä hyötyä saavan kiinteistön omistaja; 2) hyödynsaajien tämän lain nojalla muodostama yhteisö; 3) yhteisen vesialueen osakas tai osakaskunta; 4) asianomainen valtion viranomainen; tai 5) kunta.”

Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että hakijalla on vedenpinnan nostoon kirjallinen suostumus kiinteistöjen omistajilta, joiden omistuksessa on vähintään kolme neljännestä veden alle jäävästä maa-alueesta. Lupa voidaan myöntää myös, jos luvanhakija hallitsee omistusoikeuden kautta enempää kuin puolta veden alle jäävästä alueesta.

Alueen omistajien suostumusta ei kuitenkaan tarvita, jos keskivedenkorkeuden muuttaminen on yleisen tarpeen tai muun yleiseltä kannalta tärkeän tarkoituksen, kuten yhdyskunnan vedenhankinnan, tulvasuojelun, vesistön virkistyskäytön tai luonnonsuojelun vaatima.

Helpointa kaikkien kannalta on, jos vesialueen omistaja (osakaskunta) hakee lupaa yksin ja pyytää tarvittaessa suostumukset rantojen omistajilta. Osakaskunnan ei tarvitse pyytää suostumuksia, jos se omistaa yli 50 % vedenpinnan alle jäävästä alueesta, mutta hyviin tapoihin kuuluu ja hankkeen läpimenoa auttaa, jos rannanomistajista suurin osa antaa suostumuksensa.

Lupaa voi hakea myös [vesilain 12 luvun](#) mukaisesti perustettava vesioikeudellinen yhteisö. Keskivedenkorkeuden nostamisen toteuttamista varten on perustettava yhteisö, jos luvanhakijoita on enemmän kuin yksi. Yhteisön jäseniksi voivat tulla kaikki hankkeesta hyötyä saavat. Yhteisön perustaminen on lähes samanlainen toimenpide kuin tavallisen rekisteröidyn yhdistyksen perustaminen, mutta se perustetaan vesilain eikä yhdistyslain mukaisesti. Yhteisön säännöt vahvistaa lupaviranomainen samalla kun se myöntää luvan vedenpinnan nostolle.

5) SUOSTUMUSTEN JA SOPIMUSTEN KERÄÄMINEN

Suostumukset tulee kerätä kirjallisena ja suostumuksen sisällön tulee täyttää tietyt vaatimukset. Suostumus tulee tehdä kiinteistökohtaisesti ja suostumuksessa tulee olla kaikkien kiinteistön omistajien allekirjoitus. Suostumus tulee pyytää myös padon alle tai mahdollisten läjitysalueiden tai kulkuväylien alle jäävien maa-alueiden omistajalta. Suostumusten kopiot ja yhteenveto tulee liittää lupahakemukseen.

Suostumuksia kannattaa kerätä heti kun suunnittelussa on päätetty tulevat vedenkorkeudet ja muut olennaiset seikat. Suunnittelija määrittää suunnittelun lopuksi mahdollisia kustannusten jakoja suostumusten ja hyötyjen perusteella.

6) VESILAIN MUKAISEN LUVAN HAKEMINEN ([VESILAKI 11 LUKU](#))

Hakemussuunnitelman ja suostumusten lisäksi luvan hakuun vaaditaan hakemuskirje. Kirje on tyypillisesti lyhyt ja siinä oleellinen sisältö on pyytää lupaa vedenpinnan nostoon ja pysyvään käyttöoikeuteen niiden kiinteistöjen rantojen osalle, jotka jäävät vedenpinnan alapuolelle ja joiden alueiden omistajilta ei ole saatu suostumusta.

a) HAKEMUKSEN JÄTTÄMINEN

Hakemus jätetään aluehallintovirastoon joko 3 – 4 paperikappaleena tai mahdollisesti lähitulevaisuudessa sähköisesti.

b) LISÄSELVITYKSET

Aluehallintovirasto tutkii hakemuksen ja pyytää tarvittaessa lisäselvityksiä. Tyypillisiä täydennettäviä asioita voivat olla luontoselvitykset, tekniset selvitykset tai vastaavat.

c) KUULUTUS

Kuulutusvaiheessa kaikille asianosaisille eli järven rannan asukkaille ja muille, joita hanke koskee, lähetetään tieto hakemuksesta ja hakemukseen voi myös tutustua aluehallintovirastossa tai kunnanvirastossa.

d) VASTAAMINEN MUISTUTUKSIIN JA LAUSUNTOIHIN

Kuulutusten perusteella saapuneisiin muistutuksiin ja lausuntoihin aluehallintovirasto pyytää hakijalta selvitystä. Tässä vaiheessa hakija voi neuvotella muistutusten tekijöiden kanssa ja yrittää löytää ratkaisuja muistutusten aiheisiin, jolloin muistuttaja ei välttämättä lähde aikanaan hakemaan päätökseen muutosta valitusten avulla.

e) PÄÄTÖS

Aluehallintovirasto voi näiden vaiheiden jälkeen vielä pyytää lisäselvityksiä tai myös tehdä päätöksen. Päätöksessään viranomaisen antaa lupaehdot, joiden mukaan luvan saajan on toimittava. Lupaehdot koskevat ainakin padon rakentamista, korvausten maksamista ja vaikutusten tarkkailua.

Tyypillisesti hakemuksen jättämisestä päätökseen antamiseen kuluu aikaa noin yksi vuosi.

f) MAHDOLLISET VALITUKSEN JA NIIDEN KÄSITTELY

Päätöksestä on 30 päivän valitusaika, jona aikana asianosaiset voivat valittaa Vaasan hallinto-oikeuteen ja mahdollisesti edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Käsittely kussakin oikeusasteessa kestää tyypillisesti yhden vuoden. Jos päätöksestä ei valiteta, päätös saa lainvoiman.

g) TARKKAILUOHJELMAN TOIMITUS ELY-KESKUKSELLE

Päätöksen jälkeen tulee yleensä laatia ja toimittaa vaikutusten tarkkailuohjelma alueelliselle ELY-keskukselle hyväksyttäväksi. Tarkkailuohjelmassa voidaan määrätä tarkkailua ennen töiden aloittamista, töiden aikaista tarkkailua ja tarkkailua töiden päättymisen jälkeen.

7) HANKKEEN TOTEUTUS

Lainvoimaisen päätöksen jälkeen on mahdollista käynnistää toteutushanke.

a) MAHDOLLISTEN VAHINKOJEN KORVAAMINEN

Yleensä lupapäätöksessä määrätään mahdolliset korvaukset maksettavaksi ennen hankkeen toteutusta. Korvaukset on maksettava päätöksen mukaisesti.

b) MAHDOLLINEN TILUSJÄRJESTELY

Jos maa-alueita jää merkittävästi vedenpinnan alle, niin Maanmittauslaitos voi käynnistää tilusjärjestelyn. Tilusjärjestelyn yhteydessä vielä määritetään järjestelyn tarvetta ja päätetään viedäänkö järjestely loppuun. Mikäli tilusjärjestely viedään loppuun, kustannukset hakijalle saattavat olla kohtuullisen suuret, varsinkin jos tilusjärjestelytarvetta on usealla kiinteistöllä.

c) RAKENTAMINEN

Rakentaminen voidaan aloittaa kun päätös on lainvoimainen ja lupapäätöksessä mahdollisesti määrätyt ilmoitukset rakentamisen aloittamisesta on tehty. Rakentaminen voidaan tehdä itse tai se voidaan teettää urakoitsijalla.

d) VAIKUTUSTEN TARKKAILU

Vaikutusten tarkkailusta on määrätty lupapäätöksessä. Tyypillisesti tarkkailu on veden laadun seuranta ja lisäksi töiden päättymisen jälkeen vedenkorkeuksien seuranta. Tarkkailu voi kestää noin 3 – 5 vuotta rakentamisen päättymisen jälkeen.

Kustannukset

Vedennostohankkeen kustannukset ovat kohtuullisen kokoisella, noin 1 – 200 ha järvellä karkeasti seuraavan taulukon mukaiset. Vaihtelua voi esiintyä merkittävästi olosuhteista riippuen.

Kustannus	€ (alv 0%)	Huom.
Luontoselvitykset (vesi, kasvit, linnut, kalat, direktiivilajit)	3000 - 10000	
Suunnittelu	8000 - 20000	
Kiinteistöjen rajojen tarkistus rannassa	2000 - 3000	Periaattessa MML pitäisi vastata kustannuksista ainakin osittain
AVIn lupamaksu vedenpinnan nostosta	3010 - 16080	Riippuu vesialueen pinta-alasta. Valtioneuvosto vahvistaa maksut muutaman vuoden välein. Hinnasto
AVIn maksu yhteisön vahvistamisesta	1610	Valtioneuvosto vahvistaa maksut muutaman vuoden välein. Hinnasto
Padon rakentaminen	1000 - 10000	
Korvaukset haittaa kärsiville	0 - 5000	
Vaikutusten tarkkailu	1000 - 3000	Jakaantuu mahdollisesti usealle vuodelle.

Seinäjoki 12.4.2017

DI Jami Aho